

TÁC ĐỘNG CỦA TRÍ TUỆ NHÂN TẠO ĐẾN QUAN HỆ GIỮA CÁC QUỐC GIA VÀ NHỮNG LỰA CHỌN CHO TƯƠNG LAI*

GS. TIÊU HY**, ThS. LƯU KHÔN DIỆP***

1. Tiến trình nghiên cứu và các vấn đề đặt ra

Sau gần bảy thập kỷ hình thành và phát triển, trí tuệ nhân tạo (AI) đang ngày càng thâm nhập sâu rộng vào chính trị quốc tế thông qua việc khai thác dữ liệu và ứng dụng công nghệ số, từ đó tái định hình cục diện toàn cầu. Hiện nay, các nghiên cứu về tác động của AI đối với quan hệ quốc tế tập trung vào các khía cạnh sau:

Thứ nhất, tác động đến hoạt động kinh tế. Thông qua ba đặc điểm kỹ thuật: Với các đặc tính kỹ thuật như khả năng tự học và lập luận mạnh mẽ, AI đang tạo ra ba xu hướng chính trong nền kinh tế: 1) “Hiệu ứng Matthew” trong khai thác dữ liệu; 2) Đa cực hóa trong ứng dụng; và 3) “Tối đa hóa hiệu ứng” trong kết quả; từ đó, dẫn đến mất cân bằng mô hình “trung tâm - ngoại vi” của trật tự quản lý kinh tế toàn cầu, đồng thời tạo ra các sản phẩm, mô hình và hình thái kinh doanh mới.

Thứ hai, tác động đến sự phân bổ quyền lực quốc tế. Về nội dung, cạnh tranh về AI liên quan đến các lĩnh vực như: Tài nguyên thiên nhiên, nhân lực nghiên cứu và phát triển, tiêu chuẩn kỹ thuật và nhiều khía cạnh khác sẽ gây ra cuộc đối đầu toàn diện giữa các cường quốc. Về chủ thể, các doanh nghiệp công nghệ số ngày càng nổi lên, thách thức chủ quyền quốc gia, can thiệp vào các vấn đề nội bộ của mỗi quốc gia hoặc tham gia vào các vấn đề quốc tế. Cùng với đó, vai trò của các cá nhân trong việc định hình chính trị quốc tế thông qua các nền tảng mạng cũng ngày càng gia tăng.

Thứ ba, tác động đến an ninh quốc gia. Từ góc độ của các mối đe dọa thực tế, nhu cầu về dữ liệu lớn của AI thúc đẩy các thực thể công nghệ thu thập lượng lớn thông tin sinh trắc học cá nhân, làm tăng nguy cơ rò rỉ quyền riêng tư và đặt ra trách nhiệm lớn hơn cho các chủ thể bảo vệ dữ liệu. Một mặt, AI vừa có thể tăng cường an ninh mạng, an ninh hạt nhân và an ninh quốc gia, đồng thời định hình vùng bán trung tâm của mạng lưới; mặt khác, nó cũng mang lại những rủi ro an ninh như làm phức tạp hóa môi trường thông tin và gia tăng hiệu quả thẩm thấu ý thức hệ. Từ đó, quản trị quốc gia rơi vào “nghịch lý ra

* Tạp chí Nghiên cứu và Giáo dục, số 8-2024, tr:68-80

** Viện trưởng Viện Nghiên cứu Phát triển và An ninh quốc gia, Học viện Ngoại giao công, Đại học Cát Lâm, Trung Quốc

*** Nghiên cứu sinh Tiến sĩ, Học viện Hành chính, Đại học Cát Lâm, Trung Quốc

quyết định” khi cả thông tin công chúng tiếp cận và dư luận mà chính phủ thu thập đều có thể bị “dẫn dắt”. Từ góc độ chiến lược, AI làm suy giảm sự đồng thuận của quốc gia với thể chế quốc tế hiện hữu; khoa học, công nghệ vừa là động lực quyết định phát triển xã hội vừa mang chức năng ý thức hệ chính trị, khiến con người dần trở thành “con người một chiều”, bị thao túng sau khi được thỏa mãn nhu cầu vật chất từ công nghệ, làm trầm trọng thêm sự tha hóa.

Thứ tư, ứng dụng trong quản trị toàn cầu. Thực tế cho thấy, AI đã mở rộng năng lực quản trị của các chủ thể phi nhà nước, tăng cường hợp tác công - tư và đổi mới phương thức quản trị toàn cầu. Nhờ đó, hiệu quả của các hoạt động chống khủng bố và quản trị y tế công ngày càng được cải thiện. Tuy nhiên, vì công nghệ cũng có thể bị các nhóm tội phạm lợi dụng nên AI cũng làm tăng tính phức tạp của quản trị.

Hiện nay, các nghiên cứu chủ yếu tập trung phân tích tác động của AI đối với quan hệ quốc tế trong các lĩnh vực cụ thể, thiếu phân tích toàn diện ở cấp độ các đơn vị hệ thống. Bài viết phân tích tác động của AI đối với quan hệ giữa các quốc gia theo góc nhìn của các đơn vị hệ thống nhằm trả lời các câu hỏi: Trong thời đại mà AI đã vượt qua sự cạnh tranh về công nghệ và trở thành một trò chơi phát triển trong mọi lĩnh vực, những thay đổi nào đã xảy ra trong cạnh tranh quyền lực, hợp tác thể chế và tương tác văn hóa - an ninh giữa các quốc gia? AI đã tác động như thế nào đến các quốc gia về mặt phát triển, quản trị và an ninh quốc gia? Các quốc gia nên tương tác như thế nào trong tương lai để thúc đẩy sự phát triển của AI theo hướng gia tăng nguồn phúc lợi cho người dân?

2. Quyền lực, thể chế, văn hóa: Tác động của AI đến sự tương tác giữa các đơn vị hệ thống Gia tăng cạnh tranh quyền lực

Thứ nhất, tăng tính hiện đại trong cạnh tranh quyền lực. Cạnh tranh giữa quyền lực “cứng” và quyền lực “mềm” đã chuyển sang mô hình số hóa và công nghệ hóa với đặc trưng là các yếu tố mới do AI thúc đẩy như: Dữ liệu, thuật toán và chip bán dẫn. Trong kỷ nguyên AI, dữ liệu và bối cảnh ứng dụng là những yếu tố cơ bản để đào tạo AI và cũng là các nguồn lực chiến lược, các quốc gia đang tham gia vào cuộc chạy đua vô hình trong việc kiểm soát và bảo vệ nguồn tài nguyên số này. Nền tảng thuật toán và năng lực tính toán quyết định tốc độ vận hành của AI, trong khi đó, nhân tài quyết định tần suất đổi mới công nghệ, do đó, sự cạnh tranh giữa các quốc gia tập trung nhiều hơn vào hai yếu tố này. Và cuối cùng, phần cứng được đại diện bởi con chip là “trái tim” của AI trở thành lĩnh vực cạnh tranh then chốt.

Thứ hai, tăng tính phức tạp của “trò chơi” quyền lực. Hiện nay, AI có vai trò quan trọng trong tính năng hỗ trợ việc ra quyết định chiến lược thông qua xử lý nhanh chóng khối lượng thông tin khổng lồ. Điều này không chỉ làm giảm ảnh hưởng từ các yếu tố chủ quan của người ra quyết định mà còn hạn chế nguy cơ mất tính kịp thời của việc truyền tải thông tin và có thể nâng cao tính khoa học của việc ra quyết định chiến lược. Tuy nhiên, mặt trái của nó là sự đánh lừa của thuật toán AI, các cuộc tấn công dữ liệu và thông tin sai lệch có thể dẫn đến những lựa chọn sai lầm. Tốc độ ra quyết định nhanh sẽ đẩy nhanh tiến trình tương tác quốc tế, khiến chi phí điều chỉnh sai lầm chiến lược tăng cao.

Thứ ba, đa dạng hóa các chủ thể phân phối quyền lực. Các yếu tố dữ liệu AI được kiểm soát và lưu chuyển dưới dạng phi vật chất, ranh giới chủ quyền bị xóa nhòa dẫn đến sự phân tán quyền lực. Tri thức và lợi ích kinh tế từ công nghệ mang lại cho các chủ sở hữu lợi thế vượt trội, có khả năng làm suy yếu quyền lực quốc tế của các quốc gia - dân tộc truyền thống. Trong lĩnh vực nghiên cứu và phát triển công nghệ, các chủ thể phi nhà nước ngày càng tăng cường vai trò của mình bằng cách thu thập lượng lớn dữ liệu, sử dụng vốn linh hoạt và thu hút nhân tài, điều này làm suy yếu lợi thế bất đối xứng về thông tin của các trung tâm quyền lực chính trị truyền thống. Hơn nữa, công nghệ đã làm tăng đáng kể sức mạnh của các công ty đa quốc gia, khiến nhiều chức năng của chính phủ truyền thống có thể bị thay thế bởi doanh nghiệp trong tương lai.

Suy giảm tính ổn định của các thể chế quốc tế

Trên thực tế, AI là thành tựu của cuộc cách mạng khoa học và công nghệ, có phạm vi ứng dụng vượt ra khỏi biên giới quốc gia, đòi hỏi phải thiết lập các thể chế quốc tế có liên quan để ngăn ngừa rủi ro và hoàn thiện hệ thống quản trị toàn cầu. Hiện nay, sự phức tạp, khác biệt lợi về ích và đối lập mô hình quản trị giữa các quốc gia về AI dẫn đến cạnh tranh thể chế quốc tế ngày càng gay gắt, điều này không có lợi cho việc hình thành thể chế quốc tế ổn định về AI. Khi AI can thiệp vào các lĩnh vực khác của quản trị toàn cầu bằng các yếu tố công nghệ, nó có thể làm suy giảm năng lực diễn giải hành vi của chủ thể và lòng tin lẫn nhau, từ đó làm suy yếu mối quan hệ giữa các quốc gia và tính ổn định của các thể chế quốc tế ở các lĩnh vực khác.

Nguyên nhân của vấn đề này là: 1) Quyền lực và trách nhiệm có mối quan hệ cộng sinh, nếu không có sự đồng thuận về pháp lý, các thể chế quốc tế không thể đảm bảo tính công bằng trong việc phân bổ quyền lực và gây khó khăn cho tiến trình tiếp theo; 2) Hiện nay, cạnh tranh trong hệ thống quốc tế chủ yếu diễn ra giữa các nước bá quyền và các nước đang trỗi dậy. Dựa trên mục tiêu chiến lược là duy trì vị thế, các nước bá quyền đã an ninh hóa vấn đề và hợp tác với các đồng minh để tạo lập “phe nhóm”, thu hẹp không gian phát triển của các nước đang trỗi dậy; 3) Cạnh tranh thể chế ở cấp độ hệ thống quốc tế. Mục tiêu của các chủ thể nhà nước là có quyền lên tiếng trong việc xây dựng các quy tắc công nghệ mới nổi, điều này đã kích hoạt ván cờ địa chính trị phức tạp. Hiện nay, khung pháp lý, chính sách và nguyên tắc liên quan đến AI chủ yếu do các nước phát triển phương Tây định hình, phản ánh giá trị đạo đức phương Tây, khiến các nước đang phát triển hầu như không có tiếng nói.

Gia tăng bất đồng về văn hóa an ninh

Văn hóa là tri thức được chia sẻ và liên kết giữa các cá thể. Các tác nhân đưa ra phán đoán về chiến lược, sở thích và thế giới bên ngoài của các bên khác thông qua quá trình tương tác. Chính sự tương tác văn hóa này là một trong những nguyên nhân gây ra những thay đổi trong quan hệ quốc tế. Lấy Mỹ làm ví dụ, nhiều báo cáo từ chính phủ và các nhóm nghiên cứu coi các quốc gia khác là đối thủ cạnh tranh, phản ánh văn hóa chiến lược “Nước Mỹ trên hết”. Sự ra đời của AI đã củng cố thêm mục tiêu cạnh tranh và thống trị của Mỹ trong việc đánh giá sự phát triển công nghệ của các quốc gia

khác. Những lựa chọn hành vi phát sinh đã gây ra sự bất an ở các quốc gia khác, làm rạn nứt mối quan hệ giữa các quốc gia.

Là một biến số mới của “sự đồng thuận giữa các chủ thể”, AI có hai tác động đến tương tác văn hóa giữa các quốc gia: *Một mặt*, việc thiếu sự đồng thuận về mục tiêu phát triển AI của mỗi bên sẽ làm gia tăng sự khác biệt chiến lược giữa các quốc gia. *Mặt khác*, sự tương tác giữa các quốc gia về việc sử dụng ranh giới sẽ tác động đến quá trình thay đổi trật tự quốc tế. Nếu các chủ thể sử dụng tốc độ và khả năng che giấu của công nghệ AI để phát động các cuộc tấn công ý thức hệ sẽ gây ra mối đe dọa nghiêm trọng đến sự ổn định chính trị của các quốc gia lạc hậu về công nghệ, và cuối cùng sẽ ảnh hưởng đến tốc độ và cường độ cải cách trật tự quốc tế, dù là trong quan hệ song phương hay đa phương.

3. Phát triển, quản trị và an ninh: Tác động của AI lên các đơn vị hệ thống

Cơ hội và thách thức đối với phát triển toàn cầu

Một mặt, AI tiếp sức cho các ngành công nghiệp truyền thống và hiện thực hóa bước nhảy vọt tổng thể về năng suất xã hội; tối ưu hóa phân phối nguồn lực trong các lĩnh vực chăm sóc y tế và giáo dục, thúc đẩy sự phát triển của hạ tầng cơ sở xã hội và sinh kế của người dân. *Mặt khác*, AI cũng thúc đẩy sự hình thành lực lượng sản xuất mới, sự kết hợp giữa AI với cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư, dữ liệu lớn, blockchain, khoa học lượng tử..., không ngừng làm phong phú thêm các loại hình sản phẩm; tạo ra nhiều vị trí việc làm đòi hỏi kỹ năng chuyên môn cao đối với thông tin và dữ liệu. Các ngành công nghiệp mới như

phần mềm, chip, nghiên cứu và phát triển robot thông minh liên quan đến AI sẽ trở thành động lực tăng trưởng kinh tế mới.

Tuy nhiên, AI cũng đặt ra không ít thách thức cho các quốc gia, đặc biệt là những quốc gia lạc hậu về công nghệ. *Thứ nhất*, các “gã khổng lồ” công nghệ có khả năng kiểm soát nguồn vốn dữ liệu khiến các doanh nghiệp nhỏ phải đối mặt với nguy cơ bị thôn tóm. *Thứ hai*, việc ứng dụng AI thay thế lượng lớn lao động thủ công dẫn đến tình trạng thất nghiệp trên diện rộng. *Thứ ba*, khoảng cách giàu nghèo có xu hướng bị nới rộng. Sự chênh lệch về mức độ phát triển của nền kinh tế số đã dẫn đến sự khác biệt đáng kể về mô hình và hiệu suất kinh tế giữa các quốc gia. Đặc biệt, công nghệ AI hiện nay với mô hình sản xuất “không con người” khiến ngành sản xuất quay trở lại các nước phát triển có trình độ tự động hóa cao, các nước đang phát triển sẽ khó có thể phát huy được lợi thế dân số.

“Con dao hai lưỡi” trong quản trị toàn cầu

Tác động tích lũy của đổi mới công nghệ là giúp con người được tiếp xúc với nhiều thông tin mới, ý tưởng mới, dễ dàng thay đổi môi trường sống và có khả năng được kết nối chặt chẽ hơn. Hiện nay, AI đã làm phong phú thêm cách tiếp cận quản trị các vấn đề toàn cầu như: Khủng bố, an ninh y tế công cộng, môi trường sinh thái và biến đổi khí hậu. Trong quản trị khủng bố, AI giúp xử lý dữ liệu nguy hiểm, phân tích quy luật của các sự kiện khủng bố và thực hiện các hành động phòng ngừa. Trong quản trị y tế công cộng toàn cầu, lấy đại dịch Covid-19 làm ví dụ, AI sử dụng dữ liệu lớn để truy vết nhằm định vị nhanh chóng; hỗ trợ chẩn đoán,

ứng dụng dịch tễ học và phát triển thuốc; mô phỏng bản đồ dịch, dự báo dịch bệnh và hỗ trợ ra quyết định của chính phủ; thay thế công việc của con người và giảm tiếp xúc giữa các cá nhân, giúp cắt đứt chuỗi lây truyền.

Mặc dù hỗ trợ quản trị toàn cầu, song AI cũng đồng thời tạo ra những thách thức mới có tác động đến quan hệ quốc tế. *Thứ nhất*, AI vẫn đang trong giai đoạn phát triển và các lỗ hổng kỹ thuật có thể gây ra những rủi ro an ninh. *Thứ hai*, AI khiến thông tin sinh học/thông tin cá nhân được số hóa với tính lưu động cao, dẫn đến tình trạng rò rỉ/mua bán thông tin tràn lan; ngoài ra, dữ liệu quốc gia cũng đối mặt với rủi ro an ninh, chẳng hạn như: Nghe lén, can thiệp bầu cử và các sự kiện liên quốc gia khác. *Cuối cùng*, các tổ chức khủng bố và các nhóm tội phạm không ràng buộc về mặt thể chế pháp lý, đồng thời, lại có lợi thế về tài chính trong nghiên cứu và phát triển công nghệ dẫn đến tình trạng lạm dụng công nghệ, làm phức tạp thêm công tác quản trị tội phạm toàn cầu và hoạt động chống khủng bố.

Bảo vệ an ninh quốc gia và những rủi ro

Đầu tiên, sự chênh lệch về năng lực quản trị AI giữa các quốc gia tạo điều kiện cho việc lợi dụng công nghệ này trong cạnh tranh nhằm thao túng nhận thức của công dân, tạo ra các mối đe dọa an ninh chính trị - văn hóa - xã hội. Dư luận xã hội là sự thể hiện của diễn ngôn, mà diễn ngôn ẩn chứa những hàm nghĩa ý thức hệ. Tuyên truyền qua dư luận xã hội không chỉ ảnh hưởng đến vị thế quốc tế của quốc gia mà còn đóng vai trò rất lớn trong việc định hướng tâm lý của công chúng. Trong bối cảnh cạnh tranh ý thức hệ quốc tế ngày càng gay gắt, việc

chú ý đến tác động của sự kết hợp giữa AI với tuyên truyền dư luận là hết sức cấp thiết. Trong thời đại internet phát triển, việc phát tán tin giả thường xuyên xuất hiện trong chiến lược cạnh tranh giữa các quốc gia. Khi nhận thức trở thành mục tiêu tấn công, nguy cơ bị thao túng và phá vỡ ý thức hệ sẽ đe dọa nghiêm trọng đến an ninh quốc gia.

Thứ hai, sự trôi dạt của các “quốc gia mạng”. AI và công nghệ internet đã liên kết chặt chẽ mọi thông tin của con người với các tập đoàn công nghệ. Những “gã khổng lồ” nắm giữ sức mạnh dữ liệu và ảnh hưởng toàn cầu, có thể hình thành nên một “quốc gia mạng”. Hiện tại, lợi thế của doanh nghiệp trong tích hợp và phát triển công nghệ vượt trội so với tác nhân nhà nước. Các công ty đa quốc gia có thể hình thành nên một “đế chế vô hình” mà không cần sự hỗ trợ của chính phủ hoặc quyền lực quốc gia.

Thứ ba, AI có nguy cơ gây ra các cuộc chiến công nghệ mới thông qua các cuộc tấn công kỹ thuật. Tình hình chiến tranh trong tương lai cũng sẽ trải qua những thay đổi lớn. Chiến tranh thông tin, chiến tranh dư luận, chiến tranh mạng và chiến tranh truyền thống sẽ được tích hợp cao độ, không chỉ làm tăng số lượng người tham gia mà còn tăng tính phức tạp và thậm chí làm thay đổi kết quả của chiến tranh.

Cuối cùng, cuộc khủng hoảng hiện sinh về tính tự chủ của con người do AI gây ra cũng bắt đầu thu hút sự chú ý. Như Lewis Mumford đã nói: “Mọi dấu hiệu của sự sống đều được ghi lại trong cơ sở dữ liệu máy tính và chịu sự giám sát và quản lý toàn diện. Nói cách khác, đây không chỉ là hành vi xâm phạm quyền riêng tư mà còn

là sự phá hủy hoàn toàn trạng thái tự trị cá nhân, thực chất là “hủy diệt linh hồn con người”.

4. Lựa chọn tương lai cho tương tác giữa các đơn vị hệ thống

Thúc đẩy sự phát triển cân bằng của AI

Một là, phát triển và ứng dụng công nghệ có giới hạn.

Stephen Hawking đã từng thẳng thắn cảnh báo rằng, sự phát triển của AI “sẽ là điều tốt nhất hoặc là điều tồi tệ nhất trong lịch sử loài người”. Trong quá trình cạnh tranh quyền lực, các cường quốc cần duy trì lý trí, tránh độc quyền công nghệ và phát triển quá mức để theo đuổi bá quyền tuyệt đối hay lạm dụng công nghệ để theo đuổi ưu tiên tuyệt đối cho lợi ích quốc gia. Nguyên tắc AI Asilomar do Viện Tương lai sự sống (Institute for the Future of Life) công bố chỉ rõ, “các hoạt động phát triển phải minh bạch, tránh cạnh tranh không lành mạnh gây tổn hại đến an ninh, và toàn bộ quá trình phải phù hợp với các giá trị nhân văn và mang lại thịnh vượng cho toàn nhân loại”. Các nguyên tắc đã được nhiều nhà nghiên cứu ký kết và tạo nên tảng cho sự tương tác giữa các quốc gia. *Đầu tiên*, thống nhất các khái niệm cốt lõi. Việc xác định và đồng thuận các khái niệm cơ bản là điểm khởi đầu hợp lý của sự phát triển công nghệ, là cơ sở cho sự hợp tác giữa các quốc gia. *Thứ hai*, sự phát triển khoa học và công nghệ chịu ảnh hưởng bởi sáng kiến chủ quan của con người. Xác định ranh giới của sự phát triển là chìa khóa để định hình hướng đi của AI và là yêu cầu cơ bản để đạt được sự cạnh tranh lành mạnh giữa các quốc gia. *Thứ ba*, giới hạn phạm vi ứng dụng của AI là một yêu cầu thiết yếu để bảo vệ nhân quyền.

Hai là, thu hẹp “khoảng cách công nghệ” giữa các quốc gia.

Điều này đòi hỏi các nước lớn phải hỗ trợ các quốc gia lạc hậu phát triển công nghệ thay vì “bá quyền dữ liệu”. Các nước lớn nên gạt bỏ định kiến, thúc đẩy hợp tác và nhanh chóng hình thành khuôn khổ phát triển được thể chế hóa để giữ AI đi đúng hướng. Các quốc gia lạc hậu về công nghệ cũng có thể đi theo con đường tương tự để cải thiện năng lực của chính mình. Việc thu hẹp “khoảng cách công nghệ” giữa các quốc gia sẽ giúp cộng đồng quốc tế phối hợp và ứng phó với nguy cơ tha hóa do AI gây ra. Đồng thời, đây là yêu cầu tất yếu trong thời đại hội nhập sâu rộng và phụ thuộc lẫn nhau của các quốc gia.

Ba là, tạo dựng nền tảng cho sự tham gia đa dạng.

Các nước lớn có trách nhiệm tạo điều kiện học thuật cho các nhà nghiên cứu ở các quốc gia đi sau, giúp họ có cơ hội tiếp cận những công nghệ và dữ liệu tiên tiến, đồng thời cần hỗ trợ nguồn lực để thúc đẩy sự phát triển của các nhóm nghiên cứu AI trên toàn cầu. Công chúng là thành tố quan trọng trong việc đảm bảo AI phát triển theo nguyên tắc lấy con người làm trung tâm, được phản ánh ở các khía cạnh: 1) Giữ vững vai trò chủ thể của con người, xác định AI giữ vai trò hỗ trợ kỹ thuật; 2) Dữ liệu được đồng kiến tạo bởi các nhà cung cấp và người dùng để cải thiện độ chính xác của thuật toán và giảm thiểu các thành kiến nghiên cứu; 3) Chủ sở hữu hệ thống và người dùng cùng nhau quyết định các loại rủi ro mà họ sẵn sàng chấp nhận, giảm thiểu hoặc loại bỏ trong phạm vi luật pháp và chính sách hiện hành, giúp cải thiện hệ thống đảm bảo thể chế cho sự phát triển của AI; 4) Tăng cường sự tham gia của cá nhân có thể nâng cao nhận

thức của công chúng về bảo vệ quyền riêng tư và phổ biến kiến thức về AI.

Xây dựng hệ thống quản trị AI toàn cầu

Một là, cân bằng giữa quản trị quốc gia và quản trị toàn cầu.

Trọng tâm nằm ở việc nâng cao năng lực quản trị, đặc biệt ở các quốc gia đang phát triển, để cơ chế AI quốc gia tích hợp với cơ chế toàn cầu. Theo quan điểm về vai trò của AI trong an ninh quốc gia và quan hệ giữa các quốc gia, quản trị AI phải trở thành một cấu phần quan trọng của quản trị quốc gia trong tương tác cấu trúc với an ninh quốc gia và trật tự xã hội. Các quốc gia lạc hậu về công nghệ nên tận dụng tối đa các thuật toán dữ liệu để cải thiện việc xây dựng chức năng của chính phủ, tối ưu hóa hiệu suất bộ máy và nâng cao tính khoa học trong hoạch định chính sách, chủ động thích ứng với những thay đổi về cấu trúc, hình thức, phạm vi và nội dung của quản trị quốc gia trong thời đại số, tránh cuộc khủng hoảng độc quyền dữ liệu do “chính trị kỹ thuật” gây ra bằng cách cải thiện năng lực quản trị quốc gia và hệ thống quản trị.

Hai là, tăng cường xây dựng các nền tảng tổ chức quốc tế.

Hiện nay, chính phủ các nước đang đẩy mạnh xây dựng nền tảng hợp tác quốc tế song phương và đa phương. Ở cấp độ song phương, lồng ghép yếu tố AI thông qua động lực kinh tế - tài chính. Ví dụ năm 2015, Trung Quốc và Hiệp hội Các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) chính thức đề xuất kế hoạch “Con đường tơ lụa thông tin” và liên tiếp thành lập các nền tảng chung như “Ủy ban Hợp tác công nghiệp khoa học và công nghệ Trung Quốc - ASEAN”. Ở cấp độ đa phương, hợp tác phi chính phủ chiếm

ưu thế. Ví dụ, năm 2016, Microsoft, Google, Amazon và các công ty khác đã thành lập “Liên minh AI”. Do đó, cần thúc đẩy thành lập tổ chức AI quốc tế và cùng nhau xây dựng các tiêu chuẩn quốc tế có liên quan. Hỗ trợ các hiệp hội, liên minh và cơ quan dịch vụ có liên quan trong ngành xây dựng nền tảng dịch vụ toàn cầu cho các công ty AI.

Ba là, thúc đẩy cải thiện và thực thi thể chế quốc tế.

Thực tế cho thấy, cuộc cách mạng công nghiệp mới là “con dao hai lưỡi”, có thể phụng sự hoặc hủy diệt nhân loại, nếu chúng ta không có kế hoạch sử dụng một cách lý trí. Trên thực tế, con người đã thực sự cảm nhận được những tác động tích cực cũng như rủi ro của AI và đã đưa việc thành lập các tổ chức quốc tế vào chương trình nghị sự. Hợp tác và phối hợp toàn cầu là điều cần thiết để xây dựng “quy tắc hoạt động”, vừa có thể thúc đẩy cạnh tranh thị trường, vừa xóa bỏ rào cản thương mại. Ngày 19-1-2024, Luật AI của Liên minh châu Âu (EU) đã được ban hành với mục đích thúc đẩy sự gia tăng ứng dụng AI trong các công việc của Liên hợp quốc, dẫn đến đòi hỏi về việc ban hành các quy định. Các nước đang phát triển cũng nên tích cực tham gia vào việc xây dựng các thể chế trên cơ sở tăng cường nghiên cứu, giành quyền phát ngôn thể chế và phát ngôn học thuật, đồng thời tăng cường ảnh hưởng quốc tế trong sản xuất tri thức.

Đảm bảo an ninh toàn diện

Một là, tăng tốc xây dựng khung pháp lý, bảo đảm an ninh theo chiều dọc.

Hệ thống luật pháp là nền tảng thể chế cho an ninh quốc gia, do đó, cần bao quát các khía cạnh: Thứ nhất, bảo vệ quyền riêng tư cá nhân

của công dân trong thời đại kỹ thuật số. *Thứ hai*, bảo vệ hệ thống sở hữu trí tuệ quốc gia. AI gây khó khăn trong việc xác định đâu là sự sáng tạo của con người và đâu là sản phẩm do máy móc tạo ra. Việc sản xuất tri thức với tốc độ cao làm suy giảm năng lực phán đoán, thậm chí triệt tiêu khả năng đổi mới sáng tạo, gây ra sự trì trệ tri thức. Để ngăn “con người bị máy móc kiểm soát”, các bên liên quan nên tăng cường quản lý thể chế để bảo vệ sự sáng tạo của con người và tạo ra môi trường thúc đẩy sự phát triển của AI. *Thứ ba*, bảo vệ an ninh dữ liệu quốc gia, bởi an ninh quốc gia có tính hệ thống với các yếu tố tương tác lẫn nhau. *Thứ tư*, hướng dẫn doanh nghiệp và các tổ chức hoạt động hợp lý, hợp pháp. Luật pháp quốc gia giúp ngăn ngừa sự xuất hiện “vùng xám” và nâng cao ý thức trách nhiệm.

Hai là, đẩy nhanh phát triển công nghệ và hiện thực hóa tự cường.

Phát triển công nghệ là nền tảng để AI phát huy năng lực lãnh đạo, thực thi và bảo đảm an ninh quốc gia. Hiện nay, châu Âu và Mỹ vẫn đang ở vị trí dẫn đầu về khoa học công nghệ toàn cầu, nhưng trước sự phát triển nhanh chóng của Trung Quốc, Ấn Độ và các nước khác về truyền thông, mạng lưới tình báo và các khía cạnh khác, các nước phương Tây đã tạo ra các nhóm nhỏ để kiểm chế và đàn áp các nước đang trỗi dậy, gây ra những khó khăn lớn cho sự phát triển cân bằng của công nghệ. Bên cạnh đó, chỉ số AI toàn cầu đánh giá các quốc gia cho thấy, Mỹ, Anh, Canada, Hà Lan, Đức và các quốc gia khác đang đi đầu thế giới về số lượng nhân tài. Trên cơ sở đó, cần triển khai chiến lược có hệ thống từ công nghệ đến nhân

lực, phát huy sức mạnh tổng hợp của ngành công nghiệp, các học viện và lĩnh vực nghiên cứu, nâng cao năng lực cạnh tranh quốc gia.

Ba là, tăng cường hợp tác để đảm bảo môi trường an ninh.

Theo quan điểm của môi trường quốc tế về phát triển khoa học và công nghệ, tăng cường hợp tác có lợi cho việc hình thành môi trường phát triển của AI, gia tăng sự đồng thuận quốc tế và thu hẹp “khoảng cách công nghệ” giữa các quốc gia. Đồng thời, các nước đang phát triển nên phá vỡ “văn hóa khép kín” đang được hình thành thông qua mạng lưới đối tác toàn cầu; theo dõi chặt chẽ diễn biến AI toàn cầu thông qua hợp tác quốc tế; tăng cường ảnh hưởng của các nước đang phát triển trong quản trị toàn cầu bằng cách hỗ trợ các tổ chức nghiên cứu khoa học và nhân sự tham gia vào các hoạt động xây dựng quy tắc và tiêu chuẩn quốc tế. Tương tác tích cực giữa các quốc gia có khả năng kích thích hiệu quả các nguồn tài nguyên, ứng dụng phong phú và cung cấp cơ sở xây dựng tiêu chuẩn hoàn thiện hơn cho sự phát triển của AI toàn cầu. Theo quan điểm của môi trường văn hóa an ninh toàn cầu, logic văn hóa của quản trị toàn cầu về AI đặc biệt chú trọng việc thu hẹp khoảng cách văn hóa và tạo ra sự đồng thuận về giá trị. Sự tương tác giữa các quốc gia có xu hướng hợp tác sẽ góp phần xây dựng vai trò “bạn bè”, có lợi cho xu hướng hòa bình của văn hóa an ninh toàn cầu. Theo cách này, AI có thể được thúc đẩy để trở thành một công nghệ đáng tin cậy hơn là một phương tiện đe dọa ■

NGUYỄN TRÍ CÔNG *lược dịch*
ĐỖ KHƯƠNG MẠNH LINH *hiệu đính*